

APOTEKFORDEG AS
Hattemakerlia 153
2019 SKEDSMOKORSET

Sendt per e-post

Deres referanse

Vår referanse
24/01060-7

Dato
10.06.2025

Vedtak om irrettesettelse – Apotekfordeg AS

1. Innledning

Vi viser til vårt varsel om vedtak av 20. februar 2025 og tidligere korrespondanse. Vi viser også til svar på varsel om vedtak fra Apotekfordeg AS («Apotek For Deg») av 20. mars 2025.

2. Vedtak om irrettesettelse

Datatilsynet fatter følgende vedtak overfor Apotek For Deg:

Med hjemmel i personvernforordningen artikkel 58 nr. 2 bokstav b ilegges Apotekfordeg AS en irrettesettelse for

- *behandling av personopplysninger i strid med personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 og 9 nr. 1, ved bruk av sporingsverktøyet Meta Pixel på nettstedet apotekfordeg.no*
- *brudd på informasjonsplikten etter personvernforordningen artikkel 13*

Vedtaket er basert på de faktiske funnene vi gjorde da tilsynet på nettstedet apotekfordeg.no («Nettstedet») ble gjennomført 18. mars 2024.

3. Sakens faktiske bakgrunn

3.1 Om Apotek For Deg

Apotek For Deg med organisasjonsnummer 923767711 er et nettapotek som selger et utvalg av varer, herunder reseptfrie legemidler, via www.apotekfordeg.no. Apotek For Deg er registrert hos Direktoratet for medisinske produkter med Ditt apotek Strømmen som fysisk apotek som representerer nettapoteket.

3.2 Bakgrunn for tilsynet

Vedtaket gjelder Apotek For Degs bruk av sporingsverktøy på Nettstedet. Med sporingsverktøy mener vi teknologi, herunder informasjonskapsler og piksler, som integreres på nettsider for å monitorere besøkendes adferd på siden. Sporingsverktøy kan brukes til å samle inn opplysninger som IP-adresse, annonse-ID, geografisk lokasjon og teknisk informasjon, for eksempel skjermstørrelse og -oppløsning. Disse opplysningene kan sammenstilles av nettstedsoperatør eller annonseselskaper og dermed identifisere en enkeltperson via den besøkendes kommunikasjonsenhet.

Datatilsynets oppgave er å føre tilsyn med etterlevelsen av personvernforordningen, jf. personvernforordningen artikkel 57 nr. 1 bokstav a og personopplysningsloven § 20. I den forbindelse har Datatilsynet gjennomført et digitalt tilsyn mot seks nettsteder for å se nærmere på norske nettsiders bruk av sporingsverktøy. Nettstedet apotekfordeg.no er ett av nettstedene som ble valgt ut i tilsynet.

Bakgrunnen for tilsynet er nylige medieoppslag om nettsteder som deler personopplysninger med tredjeparter ved bruk av sporingsverktøy.¹ I flere av tilfellene omtalt i media kan informasjonen som er samlet inn og delt med tredjeparter utgjøre personopplysninger av sensitiv art eller særlige kategorier av personopplysninger, jf. personvernforordningen artikkel 9 nr. 1. De siste årene har vi oppfordret virksomheter til å gjennomgå nettsidene sine for å vurdere hvilke sporingsverktøy de bruker, og i desember 2023 varslet vi at vi vil gjennomføre tilsyn med norske nettsiders bruk av sporingsverktøy.²

Vi valgte ut ulike kategorier av nettsteder som behandler beskyttelsesverdig informasjon om de som besøker sidene og plukket ut seks aktører fra de ulike kategoriene som vi valgte å føre tilsyn med. Formålet med denne framgangsmåten er å kunne belyse ulike problemstillinger i forbindelse med bruk av sporingsverktøy og at vurderingene våre skal kunne gi veiledning til aktører utover de som er omfattet av dette tilsynet.

Det overordnede formålet med tilsynet er å gjennomgå og kontrollere om nettstedenes bruk av sporingsverktøy er i samsvar med de relevante kravene i personvernforordningen, herunder rettslig grunnlag, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 1.

¹ Se for eksempel <https://www.nrk.no/kultur/nettapotek-delte-med-facebook-at-du-sa-pa-klamydiatester-1.16616494>, publisert 4. desember 2023.

² Se <https://www.nrk.no/norge/datatilsynet-varsler-gransking-etter-nrk-avsloringer-1.16679124>, publisert 21. desember 2023.

Datatilsynet førte tilsyn med Nettstedet den 18. mars 2024 («tilsynstidspunktet»). I tilsynet så vi på samtykkeerklæringer, personvernerklæringer og gjennomførte en teknisk undersøkelse for å kartlegge sporingsverktøy på de utvalgte nettsidene. Den 20. mars 2024 sendte vi et brev med våre foreløpige faktiske funn til Apotek For Deg. I brevet la vi ved skjermdumper av Nettstedet samt en teknisk rapport utarbeidet av Datatilsynet som registrerte hvilke sporingsverktøy som var aktive på Nettstedet. Formålet med å sende de foreløpige faktiske funnene var å ivareta retten til kontradiksjon etter forvaltningsloven § 17 annet ledd og sørge for at det var enighet om det faktiske grunnlaget før vi gjennomførte de rettslige vurderingene.

Apotek For Deg sendte ytterligere informasjon til Datatilsynet 6. april 2024.

Dette tilsynet gjelder kun enkelte utvalgte aspekter ved bruk av tredjeparts sporingsverktøy på Nettstedet. Vi har ikke tatt stilling til andre personvernrettslige problemstillinger i dette tilsynet. Fravær av kommentarer på andre personvernspørsmål betyr derfor ikke at dette er godkjent av oss.

3.3 Faktiske funn på Nettstedet

Nettstedet hadde på tilsynstidspunktet integrert sporingsverktøyene som er listet opp i vedlegg 7, 8.1, 9.1 og 10.1 til vårt brev av 20. mars 2024. Når vi bruker ordet vedlegg i dette vedtaket, mener vi vedlegg til vårt brev av 20. mars 2024. Vi registrerte at besøkende til forsiden fikk plassert 24 informasjonskapsler i sin nettleser. En informasjonskapsel er en tekstfil som plasseres i den besøkendes nettleser eller enhet når vedkommende besøker nettsiden. Informasjonskapslene kan blant annet brukes til å følge med på hva den besøkende foretar seg på nettsiden. Disse opplysninger sendes til domenet som er knyttet til informasjonskapselen og blir dermed tilgjengeliggjort for den som eier domenet.

På tilsynstidspunktet hadde Nettstedet integrert en sporingspiksel fra Meta, Meta Pixel (heretter «Meta-piksel(en)»). Sporingspiksler er bygget inn i selve nettsiden, og de lagres ikke i enheten til de besøkende slik som informasjonskapsler. Når en nettside har en sporingspiksel, sendes informasjon til tilbyderen av pikselen om hvilke handlinger den besøkende foretar seg på nettsiden.

Meta-pikselen lastes inn i Nettstedets HTML-kode når noen besøker Nettstedet. Når Nettstedet lastes i brukerens nettleser vil javascriptet som initierer Meta-pikselen hentes fra «connect.facebook.net/en_US/fbevents.js». Det fører til at det lagres en _fbp-informasjonskapsel automatisk i nettleseren til den besøkende med mindre informasjonskapselen allerede finnes der. Meta-pikselen lagrer en unik nettidentifikator i _fbp-informasjonskapselen. Meta-pikselen registrerer besøkendes handlinger på nettsider og sender informasjon til «https://www.facebook.com/tr/...». Dermed tilgjengeliggjøres informasjonen også for Meta Platforms Ireland Limited, som blant annet driver tjenestene Facebook og Instagram i EU/EØS-landene. Det er Apotek For Deg som er ansvarlig for kodingen av Nettstedet.

Pikselen kan konfigureres til å spore ulike handlinger som de besøkende foretar seg på nettsiden pikselen er plassert på. I tilsynet har vi registrert at Meta-pikselen sporer hvilke nettsider en besøkende laster inn på enheten sin, såkalt «PageView». Denne informasjonen sendes fra Nettstedet til Meta, sammen med en unik bruker-ID, IP-adresse og digitalt fotspor med informasjon om nettleser, operativsystem, skjermstørrelse mv. Dette er informasjon som gjør det mulig å identifisere de ulike besøkende.

Apotek For Deg hadde Meta-pikselen integrert både på forsiden og undersidene av Nettstedet, blant annet på undersider som omhandler produkter slik som graviditetstester (vedlegg 8.1), klamydiatester for kvinner (9.1) og nødprevensjon/angrepiller (vedlegg 10.1).

På tilsynstidspunktet hadde ikke Nettstedet en løsning for å be om besøkendes samtykke til behandling av deres personopplysninger for markedsføringsformål, slik som et såkalt cookie-banner. Derfor var det umulig for selskapet å innhente samtykke før slik behandling skjedde. Nettstedet hadde heller ingen løsning for å gjøre besøkende oppmerksomme på Nettstedets bruk av sporingsverktøy eller hvor besøkende kunne finne mer informasjon om slik bruk.

Nettstedet hadde på tilsynstidspunktet en personvernerklæring som kunne aksesseres ved å trykke på en lenke på bunnen av Nettstedet. Personvernerklæringen sa blant annet følgende (vedlegg 3 og 4):

«Vi innhenter og lagrer kun personopplysninger som er nødvendige i forbindelse med kjøp, med mindre du samtykker til noe annet.»

«...personopplysninger skal kun utleveres til andre hvis det er nødvendig for at vi skal få gjennomført handelen, eller i lovbestemte tilfeller.»

«Foruten personopplysninger samler vi også inn enkelte opplysninger om IP-adresse, nettlesertype, operativsystem, domenenavn, tilgangstid og henvisende nettadresser. Denne informasjonen brukes til å drive tjenesten, opprettholde kvaliteten på tjenesten og gi generell statistikk for bruken av vår nettside.»

«Vi bruker informasjonskapsler (cookies) slik at vi kan yte deg bedre service ... og når du besøker vårt nettapotek samtykker du til vår bruk av cookies.»

«[Cookies] sørger blant annet for at vi kan lagre noe i handlekurven din, og det er også cookies som gjør at du kan logge deg inn automatisk. De hjelper oss også med å forstå hva du liker, hvilket språk du foretrekker eller om det er noe du ikke finner på nettsiden. På den måten kan vi sørge for at nettsiden er så brukervennlig, smidig, tilpasset og velfungerende som mulig. Det er ikke mulig å handle uten bruk av cookies.»

«Hvis du ønsker så kan du stille inn nettleseren din til å ikke godta cookies, men dette vil påvirke din brukeropplevelse betraktelig. Du vil heller ikke kunne handle.»

Det ble likevel ikke gitt noe informasjon om Meta-pikselen eller at personopplysninger til besøkende overføres til blant annet Meta Platforms Ireland Limited. Personvernerklæringen inneholdt heller ingen informasjon om behandlingsgrunnlaget for slik overføring.

Nettstedet hadde på tilsynstidspunktet informasjon om Apotek For Degs fordel- og lojalitetsprogram «Apotek For Deg Medlem» (vedlegg 6). Der står det blant annet følgende:

«Som medlem tjener du bonuspoeng på alt du handler – foruten legemidler. Du får også personlige rabattkoder, rabatterte priser, fordeler og tilbud. I gjengjeld kan Apotek For Deg bruke informasjonen og medlemshistorikken til å tilby deg relevante og personlige tilbud, forbedre nettsiden og medlemskapet, analysere data og markedsføre produkter og tjenester.»

«Forutsetningene for å bli medlem er at du aksepterer tilpasset markedsføring på e-post og SMS.»

«Apotek For Deg er i henhold til Personvernregelverket (Personopplysningsloven og EU-forordning 2016/679 – General Data Protection Regulation), behandlingsansvarlig for medlemmer i Apotek For Deg Medlem. [Klikk her](#) for å lese mer om hvordan vi håndterer dine personopplysninger.» Lenken henviste leseren til personvernerklæringen nevnt over (vedlegg 3).

«Når du blir Apotek For Deg Medlem, aksepterer du våre vilkår og betingelser for medlemskapet. Det inkluderer behandling og lagring av oppgitte personopplysninger. Personopplysninger lagres trygt på våre servere, og aldri på servere utenfor EU/EØS og personopplysninger skal kun utleveres til andre hvis det er nødvendig for at vi skal få gjennomført handelen, eller i lovbestemte tilfeller.»

«Følgende opplysninger kan behandles og lagres i forbindelse med medlemskapet:

...

- Kontaktdetaljer som e-post, bostedsadresse, mobilnummer og enhetsidentifikasjon.*
- Opplysninger knyttet til kjøpshistorikk, for eksempel: Hvilke produkter du kjøper, hva du søker etter på Apotekfordeg.no eller hvor i landet/verden du bor.»*

«Apotek For Deg utleverer aldri personopplysninger til en tredjepart slik at de kan brukes til annet enn det de er samlet inn for.»

Apotek For Deg innga kommentarer den 6. april 2024 til våre foreløpige faktiske funn, men motstrider ikke våre faktiske funn. Apotek For Deg imidlertid innga kommentarer om hvordan de vurderer deres bruk av informasjonskapsler, blant annet følgende:

«vi ser da at det er satt opp/klargjort for funksjonalitet (for eksempel plug-ins) som innebærer innsamling av cookies som ikke er tatt i bruk. Det er derfor lagret cookies i

en periode, men uten at de er i bruk. Det gjelder særlig cookies i kategorien Markedsføring. Som eksempel nevner vi:

- *Vi har ikke kjøpt annonseplass hos Facebook/Meta basert på cookies om hvilke varer våre kunder har kjøpt eller sett på. ...»*

Vi noterer at på tilsynstidspunktet hadde Apotek For Degs Facebook side (side ID 102822258040275) minst én aktiv reklame (bibliotek-ID 1559633071506787) på plattformene Facebook, Instagram, Messenger og Metas Audience Network. Vi bemerker også at Apotek For Deg er aktiv på Instagram og legger ut innlegg og reklamer jevnlig på deres Instagram-side.

Apotek For Deg har etter tilsynstidspunktet oppdatert personvernerklæringen, medlemsvilkårene og kjøp- og betalingsbetingelser, samt aktivert et såkalt cookie-banner på Nettstedet. I tillegg har Nettstedet nå en side som forklarer hvilke informasjonskapsler Apotek For Deg bruker.³

4. Rettslig utgangspunkt

«Personopplysninger» er i personvernforordningen artikkel 4 nr. 1 definert som:

enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person («den registrerte»); en identifiserbar fysisk person er en person som direkte eller indirekte kan identifiseres, særlig ved hjelp av en identifikator, f.eks. et navn, et identifikasjonsnummer, lokaliseringsopplysninger, en nettidentifikator eller ett eller flere elementer som er spesifikke for nevnte fysiske persons fysiske, fysiologiske, genetiske, psykiske, økonomiske, kulturelle eller sosiale identitet.

Hva som utgjør behandling av personopplysninger er definert i artikkel 4 nr. 2:

Enhver operasjon eller rekke av operasjoner som gjøres med personopplysninger, enten automatisert eller ikke, f.eks. innsamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, tilpasning eller endring, gjenfinning, konsultering, bruk, utlevering ved overføring, spredning eller alle andre former for tilgjengeliggjøring, sammenstilling eller samkjøring, begrensning, sletting eller tilintetgjøring.

I henhold til personvernforordningen artikkel 4 nr. 7 er en «behandlingsansvarlig»:

en fysisk eller juridisk person, en offentlig myndighet, en institusjon eller ethvert annet organ som alene eller sammen med andre bestemmer formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke midler som skal benyttes (...).

Personopplysninger skal behandles på en lovlig, rettferdig og åpen måte med hensyn til den registrerte, se personvernforordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav a.

³ <https://www.apotekfordeg.no/pages/hvilke-cookies-bruker-vi> (åpnet 25. november 2024)

Personopplysninger skal videre samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål og ikke viderebehandles på en måte som er uforenlig med disse formålene, se personvernforordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav b.

Det er den behandlingsansvarliges ansvar å kunne påvise at behandlingen av personopplysninger skjer i tråd med prinsippene oppstilt i artikkel 5 nr. 1. Dette ansvarlighetsprinsippet er nedfelt i artikkel 5 nr. 2.

All behandling av personopplysninger må ha et rettslig grunnlag i artikkel 6 nr. 1 for å være lovlig. Bestemmelsen lister opp ulike rettslige grunnlag, herunder:

Behandlingen er bare lovlig dersom og i den grad minst ett av følgende vilkår er oppfylt:

- (a) den registrerte har samtykket til behandling av sine personopplysninger for ett eller flere spesifikke formål; (...)*
- (f) behandlingen er nødvendig for formål knyttet til de berettigede interessene som forfølges av den behandlingsansvarlige eller en tredjepart, med mindre den registrertes interesser eller grunnleggende rettigheter og friheter går foran og krever vern av personopplysninger, særlig dersom den registrerte er et barn.*

Med samtykke menes en «frivillig, spesifikk, informert og utvetydig viljesytring fra den registrerte der vedkommende ved en erklæring eller en tydelig bekreftelse gir sitt samtykke til behandling av personopplysninger som gjelder vedkommende», se personvernforordningen artikkel 4 nr. 11 og fortalepunkt 32.

Etter fortalepunkt 42 skal et samtykke «ikke anses som frivillig dersom den registrerte ikke har en reell valgfrihet, eller ikke er i stand til å nekte å gi eller trekke tilbake et samtykke uten at det er til skade for vedkommende».

Når samtykke anvendes som rettslig grunnlag, skal den registrerte ha fått informasjon om hva vedkommende samtykker til, inkludert hvilke personopplysninger som skal behandles og hva som er formålet med behandlingen. Den registrerte skal kunne forutse konsekvensene av å gi samtykke basert på informasjonen som den behandlingsansvarlige gir.⁴ Dette innebærer at den behandlingsansvarlige ikke skal tilsløre realitetene, men forklare tydelig og rett frem hvilke opplysninger som skal samles inn og hva de skal brukes til.⁵ Dersom samtykket ikke er informert, vil den registrerte sin kontroll over egne personopplysninger bli illusorisk, og samtykket vil ikke være et gyldig rettslig grunnlag etter artikkel 6 nr. 1.⁶

⁴ Se "Personvernforordningen Lovkommentar" om artikkel 6, av Åste Marie Bergseng Skullerud, Cecilie Rønnevik, Jørgen Skorstad og Marius Engh Pellerud, konsultert 19. juni 2024 på juridika.no.

⁵ Se "Personvernforordningen Lovkommentar" om artikkel 7(2), av Åste Marie Bergseng Skullerud, Cecilie Rønnevik, Jørgen Skorstad og Marius Engh Pellerud, konsultert 19. juni 2024 på juridika.no.

⁶ Se EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, avs. 62-63.

Det europeiske personvernrådet (EDPB) har i sine retningslinjer om samtykke uttalt at den behandlingsansvarlige må vurdere hva slags gruppe personer virksomheten behandler personopplysninger om. For eksempel, dersom en tjeneste er rettet mot en gruppe personer som inkluderer mindreårige, skal den behandlingsansvarlige sørge for at det gis informasjon som er forståelig for mindreårige.⁷ For å kunne samle inn et informert samtykke fra et barn, må altså den behandlingsansvarlige forklare hvordan personopplysningene vil behandles på en måte som er klar og enkel for barn å forstå.⁸

Samtykket skal gis for et spesifikt formål. Det innebærer at formålet må være tilstrekkelig konkret til å muliggjøre en vurdering av hvorvidt det er nødvendig å behandle de aktuelle personopplysningene og hvorvidt en behandling er i tråd med personvernforordningen.⁹ Kravet om at samtykke skal være spesifikt skal sikre en viss grad av brukerkontroll og åpenhet for de registrerte, og det er tett knyttet til kravene om at samtykket skal være informert og frivillig. For å oppfylle kravet må den behandlingsansvarlige sørge at formålet er spesifikt på en slik måte at formålsutglidning unngås.^{10 11} En behandlingsansvarlig som ber om samtykke for flere ulike formål bør tilrettelegge for en opt in-løsning for hvert enkelt formål. Den behandlingsansvarlige bør gi spesifikk informasjon knyttet til hver enkelt samtykkeforespørsel, slik at den registrerte er kjent med virkningen av de ulike valgene.¹²

Et samtykke antas å ikke være gitt frivillig dersom det ikke er mulig å gi separat samtykke for forskjellige behandlingsaktiviteter, se punkt 43 i fortalen til personvernforordningen.¹³ Personvernrådet har uttalt at en tjeneste kan inkludere flere behandlingsaktiviteter for flere enn ett formål. I slike saker skal de registrerte kunne velge hvilket formål de aksepterer, og ikke måtte samtykke til flere behandlingsformål under ett (såkalt «bundling»)¹⁴. Slik granularitet er nødvendig for at et samtykke skal være gyldig.

Personvernrådet har gitt råd og anbefalinger til hvordan man skal utforme brukergrensesnitt uten å bruke manipulativt design som bryter med personvernforordningen.¹⁵ Manipulerende design kan påvirke brukeres oppførsel ved å utnytte kognitive bias. Det kan hindre den

⁷ Se EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, avs. 70.

⁸ Se EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, avs. 126.

⁹ Se “Personvernforordningen Lovkommentar” av Åste Marie Bergseng Skullerud, Cecilie Rønnevik, Jørgen Skorstad og Marius Engh Pellerud, konsultert 19. juni 2024 på juridika.no. Se også EDPBs retningslinjer om samtykke hvor det refereres til A29 WP Opinion 3/2013 on determination of purposes, i fotnote 28 på s. 13 og fotnote 30 på s. 14. Se Article 29 Data Protection Working Party Opinion 03/2013 on purpose limitation, s. 15-16.

¹⁰ Se EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, s. 14.

¹¹ EDPBs forgjenger, Artikkel 29-gruppen, har uttalt at et formål som er vagt eller generelt, slik som for eksempel «markedsføring» («marketing purposes»), vil, uten flere detaljer, vanligvis ikke oppfylle kravet til å være spesifikt. Hvor detaljert et formål må være beskrevet for å være tilstrekkelig spesifikt avhenger av konteksten opplysningene er samlet inn i og hvilke personopplysninger som er omfattet. Se Article 29 Data Protection Working Party Opinion 03/2013 on purpose limitation, s. 15-16.

¹² Se EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, s. 14-15.

¹³ Se også EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, s. 12.

¹⁴ Se EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, s. 12.

¹⁵ Se EDPB Guidelines 03/2022 on deceptive design patterns in social media platform interfaces: how to recognise and avoid them.

registrerte i å kunne beskytte sine personopplysninger og ta bevisste valg, for eksempel ved at den registrerte ikke kan gi et informert og frivillig samtykke.¹⁶ Dette kan for eksempel gjøres med fargevalg i brukergrensesnittet ved at ulike valg har ulike farger, og hvor et alternativ er mer iøynefallende enn det mest personvernvennlige alternativet.

Det franske datatilsynet, CNIL, fattet et vedtak i desember 2023 hvor de kom til at «nudging» i form av farge, design og valg av tekst på knappene for samtykke medførte at kravet til frivillighet ikke var oppfylt.¹⁷

At samtykket skal være utvetydig innebærer at det skal gis ved en aktiv handling eller erklæring fra den registrerte. Det skal være klart at den registrerte har samtykket til den aktuelle behandlingen.¹⁸

Det følger av personvernforordningen artikkel 9 nr. 1 at behandling av særlige kategorier av personopplysninger i utgangspunktet er forbudt:

Behandling av personopplysninger om rasemessig eller etnisk opprinnelse, politisk oppfatning, religion, filosofisk overbevisning eller fagforeningsmedlemskap, samt behandling av genetiske opplysninger og biometriske opplysninger med det formål å entydig identifisere en fysisk person, helseopplysninger eller opplysninger om en fysisk persons seksuelle forhold eller seksuelle orientering, er forbudt.

Forbudet i artikkel 9 nr. 1 får ikke anvendelse dersom noen av unntaksvilkårene i artikkel 9 nr. 2 er oppfylt:

Nr. 1 får ikke anvendelse dersom et av følgende vilkår er oppfylt:

(a) Den registrerte har gitt uttrykkelig samtykke til behandling av slike personopplysninger for ett eller flere spesifikke formål, unntatt dersom det i unionsretten eller medlemsstatens nasjonale rett er fastsatt at den registrerte ikke kan oppheve forbudet nevnt i nr. 1. (...)

«Helseopplysninger» er i artikkel 4 nr. 15 definert som:

personopplysninger om en fysisk persons fysiske eller psykiske helse, herunder om ytelse av helsetjenester, som gir informasjon om vedkommendes helsetilstand.

I forlengelsen av prinsippet om åpenhet gjelder flere regler om åpenhet og informasjon om behandlingen i kapittel III i forordningen. Artikkel 13 stiller krav til hvilke opplysninger de registrerte skal få av behandlingsansvarlig når det samles inn personopplysninger om den,

¹⁶ Se EDPB Guidelines 03/2022 on deceptive design patterns in social media platform interfaces: how to recognise and avoid them, i avsnitt 3. Se også Forbrukerrådets rapport «Deceived by design», <https://www.forbrukerradet.no/manipulerende-design/>.

¹⁷ SAN-2023-025 <https://www.cnil.fr/en/data-brokers-tagadamedia-fined-eu75000>

¹⁸ Se EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, s. 18.

herunder hvilket grunnlag behandlingen bygger på og hvem dataene deles med. Den behandlingsansvarlige skal gi den registrerte informasjon om behandlingen på tidspunktet for innsamlingen av personopplysningene.

Artikkel 12 nr. 1 slår fast at informasjonen som gis til de registrerte skal være «kortfattet, åpen, forståelig og lett tilgjengelig måte og på et klart og enkelt språk, især når det gjelder informasjon som spesifikt er rettet mot et barn». Informasjonen må med andre ord tilpasses den aktuelle gruppen registrerte.

5. Tilsynets avgrensning mot ekomloven

Datatilsynet skal håndheve regelverket i personopplysningsloven, herunder personvernforordningen. Regelverket gjelder for all behandling av personopplysninger når ikke annet er bestemt i eller med hjemmel i lov, jf. personopplysningsloven § 2 første ledd.

Bruk av informasjonskapsler var på tilsynstidspunktet særregulert i ekomloven 2003 § 2-7 b, som gjennomfører artikkel 5 nr. 3 i EUs kommunikasjonsverndirektiv.¹⁹

I dag er ekomloven 2003 § 2-7 b erstattet av ekomloven 2024 § 3-15. Den største forskjellen mellom gammel og ny bestemmelse er at den nye bestemmelsen spesifiserer at samtykket skal oppfylle kravene etter personvernforordningen.

Av ekomloven 2003 § 2-7 b første ledd følger det at:

«Lagring av opplysninger i brukers kommunikasjonsutstyr, eller å skaffe seg adgang til slike, er ikke tillatt uten at brukeren er informert om hvilke opplysninger som behandles, formålet med behandlingen, hvem som behandler opplysningene, og har samtykket til dette.»

Ifølge ordlyden omfatter bestemmelsen for det første lagring av opplysninger på den registrertes enhet (mobiltelefon, datamaskin, nettbrett mv.). Bestemmelsen omfatter også det å få tilgang til opplysningene som er lagret på enheten. I forarbeidene til bestemmelsen presiseres det at regelen regulerer selve handlingen – det å lagre eller å hente ut informasjonen.²⁰ Bestemmelsen har som formål å verne brukerens kommunikasjonsutstyr ettersom dette er en del av privatlivet, uavhengig av om det skjer en behandling av personopplysninger, jf. kommunikasjonsverndirektivet fortalepunkt 24.

På tilsynstidspunktet var Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom) fagmyndighet for denne bestemmelsen i Norge. Ekomlovens særkrav ble derfor ikke vurdert i tilsynet. Behandlingen av personopplysninger utover det å lagre opplysninger i enheten, eller å skaffe seg tilgang til disse, faller utenfor virkeområdet til bestemmelsen i ekomloven. Som

¹⁹ Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector [ePrivacy Directive].

²⁰ Prop. 69 L (2012-2013), s. 102.

tilsynsmyndighet for personopplysningsloven har Datatilsynet alltid kompetanse til å vurdere denne behandlingen.

Personopplysningsloven gjelder også for behandling som faller innenfor ekomloven 2003 § 2-7 b og ekomloven 2024 § 3-15 så langt det er snakk om personvernaspekter som ikke er regulert av bestemmelsen. Det vil si at for eksempel prinsippene for behandling av personopplysninger i personvernforordningen artikkel 5 og kravene til informasjonssikkerhet i artikkel 32 også gjelder når man lagrer eller får tilgang til personopplysninger i den registrertes enhet. Dette er i tråd med kommunikasjonsverndirektivet fortalepunkt 10 og personvernforordningen fortalepunkt 173, som sier at personvernforordningen gjelder for alle sidene ved vern av grunnleggende rettigheter og friheter som ikke er særregulert i kommunikasjonsverndirektivet, inkludert den registrertes rettigheter og de behandlingsansvarliges plikter.

Vi har avgrenset tilsynet til Nettstedets bruk av sporingsverktøy som faller inn under Datatilsynets kompetanse etter personopplysningsloven og personvernforordningen.

Datatilsynet er fra og med 2025 tilsynsmyndighet også for selve lagringen i kommunikasjonsutstyr og adgang til de lagrede opplysningene etter ekomloven 2024 § 3-15, sammen med Nkom.²¹ Vi understreker derfor viktigheten av at nettstedsoperatøren sørger for å overholde kravene til samtykke i ny ekomlov ettersom dette kan bli gjenstand for senere tilsyn.

6. Datatilsynets vurdering

6.1 Behandling av personopplysninger

Datatilsynet har valgt å avgrense vår vurdering til Apotek For Dags behandling av personopplysninger for markedsføringsformål gjennom bruk av sporingsverktøyet Meta-piksel. Vurderingene våre vil likevel være relevante for bruk av andre informasjonskapsler, piksler og sporingsverktøy for øvrig.

Når en besøkende laster inn en nettside på Nettstedet, aktiveres de innebygde pikslene. Da sender pikslene informasjon om den spesifikke nettsiden som er lastet inn sammen med identifikatorer om den besøkende.

Opplysningene som deles inkluderer altså unike identifikatorer som utpeker den enkelte brukeren og skiller dem fra andre besøkende på Nettstedet. Nettidentifikatorer er uttrykkelig nevnt i personvernforordningen artikkel 4 nr. 1 som et eksempel på en personopplysning. I fortalepunkt 30 begrunnes hvorfor slike opplysninger regnes som personopplysninger:

«Fysiske personer kan knyttes til nettidentifikatorer via utstyr, programmer, verktøy og protokoller, f.eks. IP-adresser, informasjonskapsler eller andre identifikatorer, f.eks.

²¹ Forskrift 2024-12-20-3413 om delegering av myndighet etter lov om elektronisk kommunikasjon pkt. 12.

radiofrekvensidentifikasjonsmerker. Dette kan etterlate spor som særlig i kombinasjon med entydige identifikatorer og andre opplysninger som serverne mottar, kan brukes til å opprette profiler for fysiske personer og identifisere dem.»

I fortalepunktet fremheves muligheten til å identifisere personer ved å sammenstille andre opplysninger som mottakeren rimeligvis har tilgang på.²² I dette tilfellet tilgjengeliggjøres opplysningene for Meta, som eier store sosiale medieplattformer som Facebook og Instagram. Meta har tilgang på store volum av personopplysninger, og mange mennesker har brukerprofiler på selskapets plattformer. Disse brukerprofilene inneholder som regel direkte identifiserende informasjon. Meta knytter dataene de samler inn gjennom pikslene til brukerprofilene. Dette fremgår av deres personvernerklæring:

«Vi samler inn og mottar informasjon fra partnere, målingsleverandører, markedsføringsleverandører og andre tredjeparter om diverse informasjon om deg og aktivitetene dine på og utenfor produktene våre. Her er noen eksempler på informasjon vi mottar om deg: (...) Nettsteder du besøker og data fra informasjonskapsler, f.eks. gjennom sosiale programtillegg eller Meta-pikselen (...) Vi bruker informasjonen vi samler inn, for å gi deg en personlig opplevelse, inkludert annonser (hvis vi viser deg annonser i Meta-produkter), sammen med de andre formålene vi forklarer i mer detalj nedenfor.»²³

I Metas personvernerklæring fremgår det klart at personopplysninger samles inn av selskapet og kombineres med annen informasjon, og at dette blant annet brukes til markedsføringsformål.

Denne sammenkoblingen av informasjon gjør at dersom en besøkende på Nettstedet også har en profil på en av plattformene til Meta, kan Meta knytte denne informasjonen til vedkommendes brukerprofil. Dermed er opplysningene som deles fra Nettstedet gjennom Meta-piksel personopplysninger etter personvernforordningen artikkel 4 nr. 1.

Det er dessuten klart at det skjer videre behandling av personopplysninger ut over å lagre eller lese av informasjon i den besøkendes utstyr, for eksempel gjennom behandling av personopplysninger innhentet ved hjelp av sporingspiksel og etterfølgende behandling, jf. personvernforordningen artikkel 4 nr. 2. Dette faller klart innenfor personvernforordningen.

6.2 Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig er et juridisk pliktsubjekt med ansvar for å behandle personopplysningene i tråd med reglene i personvernforordningen. Som nevnt i punkt 4 defineres «behandlingsansvarlig» som den som alene eller sammen med andre fastsetter formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke midler som skal benyttes, jf. artikkel 4 nr. 7.

²² Se også fortalepunkt 26 til personvernforordningen.

²³ Metas personvernerklæring, <https://www.facebook.com/privacy/policy/>, sist besøkt 25. november 2024.

EU-domstolen har også fastslått at fysiske eller juridiske personer som utøver innflytelse over behandlingen av personopplysninger til eget formål, og som deltar – som et resultat – i fastsettelsen av formål og midler for denne behandlingen, kan anses som en behandlingsansvarlig.²⁴ Når det er felles behandlingsansvar blant flere aktører for en behandling, kreves det ikke at hver aktør har tilgang til de aktuelle personopplysningene. Felles ansvar betyr likevel ikke at forskjellige aktører har samme ansvar for en behandling av personopplysninger. De forskjellige aktørene kan være ansvarlige for forskjellige faser av behandlingen av personopplysninger og i varierende grader, noe som betyr at hver aktørs ansvar må vurderes i lys av alle relevante sider av saken.²⁵

I Fashion ID-dommen²⁶ tok EU-domstolen stilling til ansvarsfordelingen mellom nettstedssoperatøren og tilbyderer av et sporingsverktøy. Spørsmålet var om nettstedssoperatøren ved å implementere en programkode på nettsiden, som overførte personopplysninger til en tredjepart, var behandlingsansvarlig til tross for at nettstedssoperatøren ikke selv kunne påvirke hva som skjedde med opplysningene etter at de ble hentet av tredjeparten. EU-domstolen konkluderte med at nettstedssoperatøren hadde gjort det mulig for tredjeparter, i dette tilfellet Facebook, å få tilgang til personopplysninger om brukeren. Videre kom EU-domstolen frem til at nettstedssoperatøren, sammen med tredjeparten, bestemte formål og virkemidler ved innsamling og deling av personopplysninger fra nettsiden. Nettstedsoperatøren var derfor behandlingsansvarlig for opplysningene som endte hos tredjepart til tross for at de ikke hadde tilgang til opplysningene selv. EU-domstolen understreket at nettstedssoperatøren hadde godtatt innsamlingen og den videre utleveringen til tredjeparter ved å implementere sporingsverktøy på nettsiden for å få kommersielle fordeler i form av markedsføring.

Apotek For Deg hadde innlemmet Meta-pikselen på Nettstedet og tilrettela dermed for at tredjepart fikk tilgang til personopplysninger om de som besøkte Nettstedet. Dette innebærer også at Apotek For Deg muliggjorde de etterfølgende aktivitetene for markedsføringsformål. Apotek For Deg har forklart at det bare har blitt «klargjort for funksjonalitet», at sporingsverktøyene ikke brukes, og at det ikke har blitt kjørt annonseplass hos Meta basert på hva besøkende på Nettstedet har foretatt seg. Dette er imidlertid ikke relevant, for all den tid sporingsverktøyene er implementert på Nettstedet, sender de fortløpende personopplysninger til tredjeparter som Meta. Det er videre Apotek For Deg som har bestemt at sporingsverktøyene skulle implementeres og hvorfor. Apotek For Deg har derfor utøvd bestemmende innflytelse over formål og midler og har derfor behandlingsansvar for behandlingsaktivitetene som skjer ved sporingsverktøy på Nettstedet, jf. personvernforordningen artikkel 4 nr. 7.

6.3 Særlige kategorier personopplysninger

Som nevnt følger det av personvernforordningen artikkel 9 nr. 1 at «behandling av (...) helseopplysninger eller opplysninger om en fysisk persons seksuelle forhold» faller innenfor

²⁴ C-25/17, *Jehovan todistajat*, avsnitt 68.

²⁵ C-210/16, *Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein*, avsnitt 38 og C-25/17, *Jehovan todistajat*, avsnitt 69.

²⁶ C-40/17, *Fashion ID GmbH & Co. KG*.

definisjonen av særlige kategorier av personopplysninger. Behandling av slike opplysninger er i utgangspunktet forbudt, og formålet med bestemmelsen er å gi et særlig vern for sensitive opplysninger.

EU-domstolen konkluderte i OT-dommen²⁷ med at artikkel 9 nr. 1 om «særlige kategorier av personopplysninger» også omfatter opplysninger som indirekte kan utledes av informasjonen. I saken hadde et litauisk forvaltningsorgan offentliggjort lister om samboerskap og ekteskap, og det oppsto spørsmål om det fra denne listen kunne dras slutninger om seksuell legning. EU-domstolen besvarte spørsmålet bekreftende og uttalte at en vid tilnærming til begrepet «særlige kategorier personopplysninger» er i tråd med det overordnede formålet om å ««sikre et højt niveau for beskyttelse af fysiske personers grundlæggende rettigheder og frihedsrettigheder, især retten til privatlivets fred.»²⁸

I Bundeskartellamt-dommen²⁹ måtte EU-domstolen ta stilling til om nettsider eller apper for dating, helse, politiske partier og liknende med integrerte sporingsverktøy behandlet «særlige kategorier av personopplysninger» ved å samle inn og sammenstille informasjon om brukernes nettsidebesøk. EU-domstolen konkluderte i avsnitt 69 og 73 med at bruk av sporingsverktøy på slike nettsider utgjorde behandling av «særlige kategorier personopplysninger», uavhengig av hvorvidt opplysningene var korrekte. Dette innebærer at bruk av sporingsverktøy på en nettside eller en app kan utgjøre behandling av særlige kategorier personopplysninger dersom den aktuelle nettsiden eller appen er tilknyttet temaene listet opp i artikkel 9.

EU-domstolen presiserer ytterligere at hva som utgjør «helseopplysninger» skal tolkes vidt i Lindenapothke-dommen.³⁰ Dommen sier at salg av apotekvarer på nett kan avdekke helseopplysninger, også selv om det ikke er helt sikkert at kundene handler til seg selv og selv om apotekvarene ikke er reseptbelagte. I dommen ble det understreket at det er tilstrekkelig at personopplysninger kan avsløre informasjon om den registrertes helsetilstand ved hjelp av en intellektuell operasjon som involverer sammenstilling eller deduksjon for å klassifiseres som helseopplysninger.

Konklusjonene til EU-domstolen har overføringsverdi til vår sak.

Apotek For Deg brukte Meta-pikselen på Nettstedets undersider som omhandlet produkter slik som graviditetstester (vedlegg 8.1), klamydiatester for kvinner (9.1) og nødprevensjon/angrepiller (vedlegg 10.1). Gjennom Meta-pikselen overføres det personopplysninger til Meta Platforms Ireland Limited om blant annet (i) hvilke personer som laster inn disse undersidene og (ii) hvor mange ganger en person klikker seg inn på dem. Selv om det ikke er mulig å fastslå med sikkerhet helsen til en besøkende på Nettstedet basert på hvilke produkter vedkommende er inne på, er det grunn til å anta at i alle fall en persons besøk samlet sett over tid vil gi et bilde av vedkommendes helsetilstand eller seksuelle liv. Vi

²⁷ C-184/20, *OT v Vyriausioji tarnybinės etikos komisija*.

²⁸ Se avsnitt 125- 126.

²⁹ C-252/21, *Bundeskartellamt*, avsnitt 66-73.

³⁰ C-21/23, *Lindenapothke*, avsnitt 83, 88 og 90.

anser at det er sannsynlig at disse personopplysningene indirekte avslører Nettstedets besøkendes helsetilstand (f.eks. at de er gravide eller har klamydia) eller seksuelle liv (f.eks. at de er seksuelt aktive), og de regnes derfor som særlige kategorier personopplysninger.

Etter dette konkluderer vi med at personopplysningene som er tilgjengeliggjort til tredjepart gjennom Apotek For Degs bruk av Meta-pikselen er å anse som «særlige kategorier av personopplysninger» etter artikkel 9 nr. 1.

6.4 Lovlig behandling av særlige kategorier personopplysninger

Forbudet mot behandling av særlige kategorier personopplysninger, herunder helseopplysninger og opplysninger om seksuelle forhold, er ikke absolutt. Dersom en behandlingsansvarlig oppfyller et av unntaksvilkårene oppstilt i artikkel 9 nr. 2 vil slik behandling likevel være lovlig.

Dersom nettsider som behandler særlige kategorier av personopplysninger tar i bruk sporingsverktøy til markedsføringsformål, vil artikkel 9 nr. 2 bokstav a om uttrykkelig samtykke i praksis være det eneste aktuelle unntaksvilkåret. Kravene til uttrykkelig samtykke er strenge, og det er ikke tilstrekkelig med generell informasjon om bruk av sporingsverktøy i personvernerklæring eller samtykkeerklæring.

Vi bemerker at Apotek For Deg på tilsynstidspunktet ikke hadde en løsning for å innhente samtykke for behandlingen i henhold til personvernforordningen artikkel 9 nr. 2 bokstav a.

Vår konklusjon er dermed at behandlingen er i strid med forbudet mot behandling av særlige kategorier personopplysninger i personvernforordningen artikkel 9 nr. 1.

6.5 Rettslig grunnlag

Som nevnt ovenfor må behandlingen av personopplysninger ha et rettslig grunnlag i en av alternativene i artikkel 6 nr. 1. Det er særlig samtykke etter bokstav a og en interesseavveining etter bokstav f som kan utgjøre behandlingsgrunnlag for behandling av personopplysninger for markedsføringsaktiviteter.

Vi bemerker at det fra 1. januar 2025 gjelder krav om gyldig samtykke for plassering av informasjonskapsler, men dette kravet gjaldt ikke på tilsynstidspunktet.

I Apotek For Degs tilfelle er det snakk om opplysninger som kan oppleves som sensitive fordi informasjon om helse og seksuelle forhold kan utledes av dataene. Derfor vil den enkeltes personvern veie tungt i interesseavveiningen. Markedsføringsinteresser vil generelt ikke veie tyngre enn den enkeltes personvern når det er snakk om denne typen personopplysninger.

Det vil da i praksis være artikkel 6 nr. 1 bokstav a om samtykke som står igjen som det aktuelle behandlingsgrunnlaget.

På tilsynstidspunktet hadde ikke Apotek For Deg en løsning på Nettstedet for å innhente samtykke for behandlingen som kunne oppfylle vilkårene for et gyldig samtykke etter personvernforordningen artikkel 4 nr. 11. Dermed kunne ikke Apotek For Deg basere behandlingen på samtykke som rettslig grunnlag etter personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav a.

Vi kan ikke se at noen av de andre behandlingsgrunnlagene i personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 kommer til anvendelse for behandlingen. Behandlingen skjedde uten behandlingsgrunnlag, og dermed finner vi brudd på personvernforordningen artikkel 6 nr. 1.

6.6 Informasjon

Apotek For Deg hadde på tilsynstidspunktet ingen informasjon tilgjengelig for Nettstedets besøkende om behandling av personopplysninger for markedsføringsformål gjennom sporingsverktøy.

Det var derfor umulig for Nettstedets besøkende å utlede fra personvernerklæringen at deres personopplysninger, herunder særlige kategorier personopplysninger, ble brukt til markedsføringsformål og ble tilgjengeliggjort og overført til blant annet Meta Platforms Ireland Limited ved bruk av Meta-pikselen.

Apotek For Deg opplyste faktisk Nettstedets besøkende om at *«vi innhenter og lagrer kun personopplysninger som er nødvendige i forbindelse med kjøp, med mindre du aktivt samtykker til noe annet»* og *«personopplysninger skal kun utleveres til andre hvis det er nødvendig for at vi skal få gjennomført handelen, eller i lovbestemte tilfeller»*. Dette er feil fordi personopplysninger ble innhentet og lagret utover det som var nødvendig i forbindelse med kjøp og uten aktivt samtykke. Videre ble personopplysninger utlevert til blant annet Meta Platforms Ireland Limited uten at det var nødvendig for å få gjennomført handelen eller at det var lovbestemt.

Informasjonen på nettstedet var derfor både mangelfull, uriktig og misvisende.

I lys av dette konkluderer Datatilsynet med at Apotek For Deg har brutt personvernforordningen artikkel 13 ved å ikke tilfredsstille kravene til informasjon ved behandling av personopplysninger.

7. Valg av reaksjon

I henhold til personvernforordningen artikkel 58 nr. 2 har Datatilsynet myndighet til å beslutte korrigerende tiltak. Dette inkluderer overtredelsesgebyr, se artikkel 83 og fortalen 148.

Datatilsynet har ikke funnet det nødvendig å ilegge overtredelsesgebyr i denne saken. I denne vurderingen har vi blant annet lagt vekt på at Apotek For Deg på eget initiativ har sluttet å bruke Meta-pikselen og i alle fall har gjort enkelte endringer på Nettstedet.

Vi presiserer at tilsynet er avgrenset til den aktuelle behandlingen på tilsynstidspunktet. Det vil si at vi ikke har vurdert eller «godkjent» Nettstedet slik den ser ut i dag.

Siden Meta-pikselen ikke lenger brukes, er det ikke nødvendig å pålegge opphør av den aktuelle behandlingen av personopplysninger.

Vi vurderer det slik at en irettesettelse vil være tilstrekkelig for å sikre etterlevelse med regelverket i denne saken. Vår hjemmel for å ilegge irettesettelse er personvernforordningen artikkel 58 nr. 2 bokstav b.

Irettesettelse er en forvaltningsmessig reaksjon med formål å markere kritikk av de omtalte bruddene på reglene. Ileggelse av irettesettelse vil kunne bli lagt vekt på i en eventuell senere vurdering av ileggelse av overtredelsesgebyr hvis det forekommer tilsvarende brudd regelverket jf. personvernforordningen art. 83 nr. 2 bokstav i.

Vi presiserer at Datatilsynet kan ilegge strengere sanksjoner ved gjentatte lovbrudd.

8. Anbefalinger til oppfølging

Som forklart ovenfor har vi valgt å ikke se på særkravene etter ekomloven i dette tilsynet. Nå har imidlertid Datatilsynet fått tilsynskompetanse etter ekomloven § 3-15. Dette betyr at vi i fremtiden også vil føre tilsyn også med denne bestemmelsen, herunder kravet om gyldig samtykke til plassering av informasjonskapsler.

Vi anbefaler Apotek For Deg å lese vår nylig publisert veiledning om kravene til samtykke for bruk av informasjonskapsler og lignende teknologier. Veiledning kan nå finnes på Datatilsynets nettsider (<https://www.datatilsynet.no/personvern-pa-ulike-omrader/internett-og-apper/bruk-av-informasjonskapsler-og-andre-sporingsteknologier>).

9. Innsyn og offentlighet

Vi vil informere dere om at alle dokumentene i utgangspunktet er offentlige, jf. offentlighetsloven § 3. Dersom dere mener det er grunnlag for å unnta hele eller deler av dokumentet fra offentlig innsyn ber vi dere om å begrunne dette.

Hvis dere har spørsmål om saken, kan dere ta kontakt på e-post, postkasse@datatilsynet.no.

Vennlig hilsen

Tobias Judin
seksjonssjef

Sebastian Forbes
juridisk seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer